

Кастарнов Дмитро Борисович,

провідний фахівець інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК, УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

19 квітня 2019 року Президентом України був підписаний Закон України (проект № 7279-д) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Закон про нову класифікацію кримінальних порушень, зокрема про введення кримінальних проступків вступить в силу з 1 січня 2020 року.

Відповідно до вказаних змін до кримінального процесуального кодексу України було добавлено статті 298-2 КПК України, частина першої якої передбачає затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила кримінальний проступок в наступних випадках:

1. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 208 КПК України, та лише за умови, що ця особа:

1) відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір;

2) намагається залишити місце вчинення кримінального проступку;

3) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

4) перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим.

Затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, здійснюється не більш як на три години з моменту фактичного затримання. Затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, передбачений статтею 2861 Кримінального кодексу України, з ознаками перебування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів, що знижують її увагу та швидкість реакції, здійснюється не більш як на три години з обов'язковим доставленням такої особи до медичного закладу для забезпечення проходження відповідного медичного освідування.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, та дізнавач повинні негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підстави затримання та у вчиненні якого кримінального правопорушення вона підозрюється, а також роз'яснити її право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти неї, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права передбаченні КПК України.

Особу може бути затримано:

1) до сімдесяти двох годин – за умов, передбачених пунктами 1–3 частини першої статті 298-2, та з дотриманням вимог статті 211 КПК України;

2) до двадцяти чотирьох годин – за умови, передбаченої пунктом 4 частини першої статті 298-2.

Копія протоколу затримання особи невідкладно надсилається прокурору.

Затриманому надається можливість повідомити інших осіб про затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, здійснює особистий обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 КПК України.

Службова особа, відповідальна за перебування затриманих за вчинення кримінального проступку, зобов'язана вчинити дії, передбачені частиною третьою статті 212 КПК України, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.

Таким чином законодавець надав вичерпний перелік в яких випадках можливе затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального проступку її права, час затримання, обов'язки службової особи, яка проводила затримання. Однак законодавцем не було передбачено, порядок затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок та зникла з місця події.

Крім того, затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, передбачений відповідно до статті 286-1 Кримінального кодексу України, з ознаками перебування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів, що знижують її увагу та швидкість реакції, здійснюється не більш як на три години з обов'язковим доставленням такої особи до медичного закладу для забезпечення проходження відповідного медичного освідування. Відносно інших кримінальних проступків встановлено, що за наявності у службової особи органу, який проводить досудове розслідування, достатніх підстав вважати, що

особа перебуває у стані сп'яніння або під впливом лікарських засобів, що знижують увагу та швидкість реакції, вона може затримати таку особу до двадцяти чотирьох годин без рішення суду. Тобто законодавцем звужено права людини в частині можливості відмовитись, без настання негативних юридичних наслідків для особи у вигляді притягнення її до кримінальної відповідальності, від проходження медичного освідчення на предмет перебування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів.

Кримінальний кодекс України містить приблизно 780 складів злочинів, із яких близько 200 за кваліфікацією є злочинами невеликої тяжкості. Це призводить до затягування розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, а також необґрунтованої тяганини при розслідуванні злочинів невеликої тяжкості.

Вказаним законопроектом пропонується запровадити спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання всіх кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, що, безумовно, сприятиме зменшенню навантаження на органи досудового слідства. Всього пропонується 126 складів кримінальних проступків. Це дозволить забезпечити швидке розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості.

До кримінальних проступків пропонується віднести такі поширені злочини як некваліфіковані крадіжки, шахрайство, незаконні дії з наркотичними засобами без мети збуту, хуліганство тощо.

Кримінальним проступком пропонується визначити діяння (дією чи бездіяльністю), за вчинення якого передбачене покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Водночас злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Проводити розслідування кримінальних проступків будуть дізнавачі.

Пропонується визначення поняття керівник органу дізнання та дізнавач.

Дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків.

Керівник органу дізнання – начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу

Державного бюро розслідувань, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівник органу досудового розслідування.

Розслідування кримінальних проступків буде проводитися у формі дізнання зі спрощенням процедури, включаючи скорочені строки – не більше 72 годин з моменту повідомлення особі про підозру чи затримання.

Згідно з законом, прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання повідомлення про підозру особі разом із матеріалами дізнання (а якщо затримали нетверезого підозрюваного – протягом 24 годин) або закрити кримінальне провадження, або повернути матеріали дізнавачу і подовжити строк дізнання, або звернутися до суду з обвинувальним актом, а при ознаках скоєння злочину направити провадження для проведення досудового слідства.

Суд, отримавши обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку, має протягом 5 днів або у разі затримання підозрюваного у визначенні строки затримання призначити судовий розгляд. Якщо обвинувачений не оспорує встановлені обставини порушення і згоден з розглядом обвинувального акту, суд розглядає обвинувальний акт без розгляду у судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження.

Кравченко Наталія Станіславівна,
провідний фахівець інституту підготовки
керівних кадрів та підвищення кваліфікації
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ В ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

В міжнародній практиці широко застосовуваним інститутом у системі загального та континентального права є кримінальні проступки. Більшість розвинених країн світу історично прийшли до того, що діяння невеликої тяжкості, яке не несе великої суспільної небезпеки, та за вчинення якого передбачене менш суворе покарання, ніж за кримінальне правопорушення, розслідування такого діяння повинно проводитися за спрощеною процедурою.

В Україні 22 листопада 2018 року за законопроект № 7279-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон) проголосували 239 народних депутатів. Підписавши цей Закон, Президент України зробив маленький, але дуже важливий крок для розбудови правової держави. Опублікований в офіційному парламентському виданні «Голос України», він вступить в силу з 1 січня 2020 року.